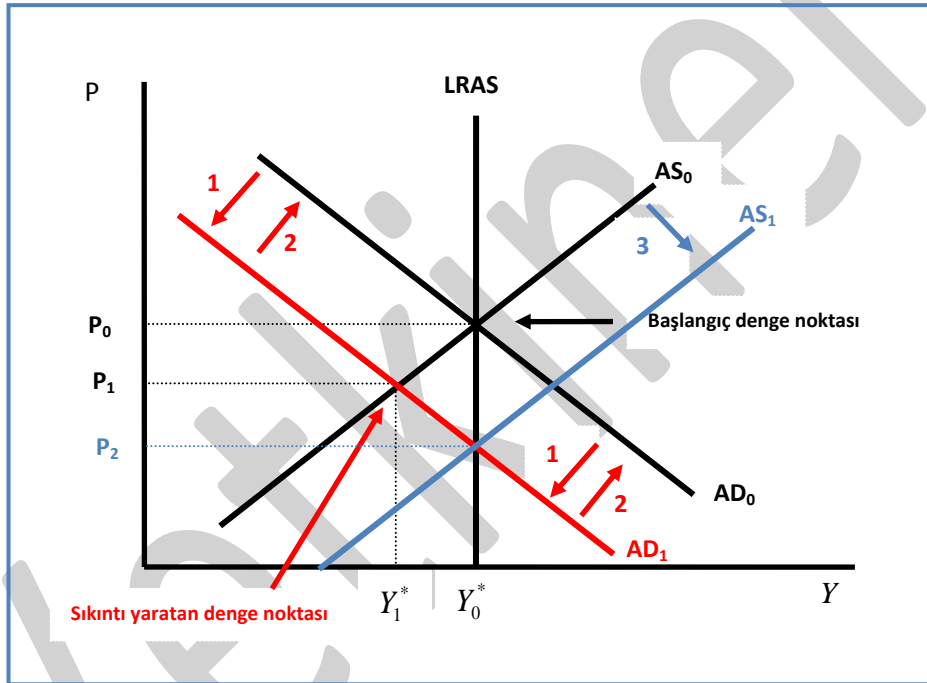

Yeni Hastalıklar Eski Reçeteler ile Tedavi Edilemez–2 13 Şubat 2009

31 Ocak 2009 tarihli yazımızda yeni hastalıkların eski reçetelerle tedavi edilemeyeceğini iddia etmiştik. 2 Şubat 2009 tarihli yazımızda ise Keynesyen analiz yöntemini kullanarak şu anda küresel düzlemde yaşanan iktisadi sıkıntıyı tanımlamıştık. Bu yazımızda ‘eski reçete’ olarak adlandırdığımız Keynesyen politikaların önerdiği çözüm önerilerini ele alacağız. Elbette yazımızın başlığı açıkça ifade ettiği gibi eski reçeteler yeni hastalıkları tedavi etmek için kullanılmamalıdır. Ancak iktisat alanyazını şu anda yeni bir reçete öneremediği için eski tedavi yöntemlerini ele almak en mantıklı başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Zaten bugün uygulanan politikalar da Keynesyen yaklaşımdan oluşmaktadır.

Yukarıdaki şekilde AD toplam talebi, AS kısa dönem toplam arzı ve LRAS uzun dönem toplam arzı ifade etmektedir. AD, AS ve LRAS doğrularının kesiştiği noktanın, yani P_0 ve Y_0^* noktalarının, dünya makro ekonomik dengesini gösterdiğini varsayalım. Tut-sat (mortgage) kredilerinin geri ödemesinde yaşanan sıkıntıların ve konut fiyatlarındaki balonun patlaması sonrasında ilk önce küresel ekonomi ile ilgili beklentiler olumsuzla döndü; ertesinde de buna bağlı olarak özel tüketim ve özel yatırımlar azaldı. Gelinen noktada tüm bu gelişmeler dünya toplam talebini dünya potansiyel üretiminin altında bir seviyeye düşürdü (şekilde Y_1^* noktası). Toplam talep toplam üretimden az olduğu için arz fazlası ortaya çıktı ve bu da fiyatlar genel seviyesinde deflasyonist bir etki yarattı (P_0 seviyesinde olan fiyatlar genel seviyesi P_1 seviyesine indi). Şimdi küresel ekonomi (Y_1^* , P_1) noktasında ve ekonomi politika uygulayıcıları dünya gelirini tekrar Y_0^* noktasına geri döndürmek için çeşitli önlemler alıyorlar. Ancak bu önlemler 1950’lerin ve 1960’ların popüler Keynesyen politikalarından öteye gitmiyor. Şu anda yaşanan sıkıntıların kaynağı henüz tespit edilemediği için ve acil sorun olarak ön planda olan talep eksikliğini çözmek için politika Atıfta bulunmak şartı ile alıntı serbesttir.

uygulayıcıları eski bir reçeteye başvurmakta; Keynesyen politikalar 30 yıl aradan sonra tekrar uygulamaya sokulmaktadır.

Şimdi kısaca karar vericilerin uygulamaya koyduğu bu eski tedavi yöntemlerini ve etkilerini analiz edelim. Öncelikle maliye politikalarından başlayalım. Şu anda politika uygulayıcıları iki ana maliye politikasını da uygulamaktadır. Bunların ilki hükümet harcamalarının arttırılmasıdır. Yaşanan belirsizlik ve azalan servet nedeni ile azalan özel tüketim ve yatırımı ikame etmek üzere kamu harcamaları arttırılmaktadır. Artan kamu harcamalarının ulusal geliri arttırması; bunun da tekrar özel tüketimi tetikleyerek Keynesyen çarpan etkisi ile ulusal geliri daha da arttırması umulmaktadır. Bu uygulama yukarıdaki şekilde AD doğrusunun tekrar sağa (yukarı) doğru kayması (2 no'lu hareket) ile ifade edilmektedir. Bu politikanın başarılı olması halinde dünya ekonomisi (P_1, Y_1^*) noktasından (P_0, Y_0^*) noktasına geri dönerken kamunun dünya ekonomisindeki payı özel yatırımlar aleyhine artacaktır (kalabalıklaşma etkisi). Uygulanan ikinci maliye politikası ise vergilerin azaltılmasıdır. Ekonomi politika uygulayıcıları vergi oranlarını ya da tutarlarını geçici ya da sürekli olarak indirmekte ya da kaldırmaktadır. Burada umulan harcanabilir geliri arttırarak tüketimin artmasını sağlamaktır. Dolayısıyla vergi indirimleri tıpkı hükümet harcamaları gibi AD doğrusunu sağa doğru kaydırmaktadır (2 no'lu hareket).

Şu anda Türkiye'de konuşulmasından bile rahatsız olunan ancak ABD ve AB ekonomi kurmaylarının uygulamaktan çekinmediği bir başka politika ise para politikaları çerçevesinde para arzını arttırmaktır. Piyasada dolaşan para miktarının artmasına koşut olarak faizler düşmekte; dolayısıyla hem özel yatırım yapmak ucuzlamakta hem de özel tüketimin fırsat maliyeti azalmaktadır (bir başka ifade ile tasarruf yapmanın getirisi azalacaktır). Dolayısıyla hem özel tüketim hem de özel yatırımlar yukarı yönlü uyarılmaktadır. Sonuç itibari ile AD doğrusunu sağa (yukarı) doğru kaydırmanın ve dünya ekonomisi eski denge noktasına getirmenin bir üçüncü yolu para arzını arttırmaktır. Elbette para arzını artırmanın belirli oranda bir enflasyon maliyeti olacaktır. Ancak firmaların kapandığı, işsizliğin arttığı ve talebin kırıldığı deflasyonist bir ortamda enflasyon kaygısıyla para politikalarına başvurmamak konjonktür ile çelişen ve çok ciddi ekonomik, sosyal ve politik maliyetlere yol açabilecek bir karar gibi gözükmektedir.

Yukarıda tartıştığımız tüm politikalar talep yönlüdür. Şu anda politika uygulayıcıları arasında pek tartışılmayan bir diğer çözüm ise arz yönlü politikalar. Şu anda dünya ekonomisinin içinde bulunduğu sıkıntı zaten kendi içsel (endojen) düzeltme mekanizmalarını harekete geçirmiştir. Bu çerçevede arz da kendi içinde düzeltme hareketleri yapacaktır. Ekonomi kuramı bize verimli olmayan ve özellikle fiyat rekabeti yapamayan üretim birimlerinin kapanacağını, dolayısıyla işsizliğin artacağını söylemektedir. Hem işsizliğin artması hem de deflasyon nedeniyle önce reel ücretlerin artması nedeniyle nominal ücretler üzerinde ciddi baskı oluşacaktır. Bu dönemde daha düşük nominal ücretler daha kabul edilebilir hale gelecektir. Ücretlerin azalmasına bağlı olarak kısa vadeli arz doğrusu sağa doğru kayarak sistemin dengeye dönmesini sağlayacaktır (şekilde 3 no'lu hareket). Elbette düşük nominal ücretleri çalışanlara kabul ettirmek çok kolay değildir. Dolayısıyla ciddi sosyal ve siyasal mücadeleler ortaya çıkacaktır. Bu nedenle politika uygulayıcıların arz yönlü bu ayarlamayı kendi doğal akışına bırakmaması gerekir. Burada uygulanacak politika firmaların maliyetlerini azaltacak ve verimliliğini arttıracak önlemler olmalıdır. Örneğin enerji fiyatlarının ucuzlatılması, sigorta prim ödemelerinin geçici olarak hükümet tarafından karşılanması, firmaların verimliliğini arttıran teknolojik yatırımların desteklenmesi, vergi ödemelerinde kolaylıklar sağlanması ya da vadelere bölünmesi gibi önlemler Atıfta bulunmak şartı ile alıntı serbesttir.

Yetkiner, I.H. (2009), "Yeni Hastalıklar Eski Reçeteler ile Tedavi Edilemez-2", 13 Şubat 2009,

<http://homes.ieu.edu.tr/~iyetkiner/comments.html>

kısa dönem arz eğrisi AS'nin daha çabuk ve nominal ücretlerde fazla kesintiye gitmeden dengeye ulaşmasına katkı sağlayabilirler. İzlediğimiz kadarıyla bu çözüm politika yapımcılarının gündeminde henüz çok fazla yer almamıştır.

Sonuç olarak eğer 1950-1960'ların dünya ekonomisi söz konusu olmuş olsa idi, yukarıda belirttiğimiz politikalar uygulanarak dünya ekonomisinin içinde bulunduğu sıkıntı çözülebilirdi. Ancak biz 2010'ların ekonomisinde aynı yöntemlerin başarı sağlayacağını düşünmüyoruz. Daha da ötesi, bugün dünya ekonomisinin içinde bulunduğu sıkıntının asıl nedeninin henüz belirlenmediğini düşünmüyoruz. Bugün dünya ekonomisinin içinde bulunduğu sıkıntının kaynağı ne tek başına tut-sat sistemi, ne konut fiyatlarının balon yapması, ne de finansal piyasalardaki kuralsızlıklardır. Biz öyle geliyor ki sorunun temelinde iki neden vardır: (i) politika yapımcılarının piyasa ekonomisi oyuncularına para benzeri varlıkları yaratma hakkı tanınması, (ii) teknolojik değişim ve verimlilik değişkenlerinden yaşanan olumsuz değişim (reel iş çevrimi kuramı). İleride yapılacak teknik çalışmalar ile bu konu aydınlığa kavuşacaktır.

Atıfta bulunmak şartı ile alıntı serbesttir.

Yetkiner, I.H. (2009), "Yeni Hastalıklar Eski Reçeteler ile Tedavi Edilemez-2", 13 Şubat 2009,

<http://homes.ieu.edu.tr/~iyetkiner/comments.html>